

[גור חלון](#)

"גם לשחיין טוב לא כדאי להיכנס לים סוער"

מנהלים רבים ירדו השבוע למקלטים בעקבות החשיפה לה זכה החוק נגד הטרדה מינית, בין אם הם חוששים מתלונות שווא ובין אם מתלונות אמיתיות. יש הסכמה שהחוק חשוב, אך הוא סובל מבעיות באכיפה

הדס מגן 25/8/06

מודעה בעיתון "הארץ" ביום רביעי, של משרד הפרסום פוגל-אוגילבי, אומרת כך: "ביטול נישוקים וחיבוקים בפרסום פוגל אוגילבי". המודעה מיועדת לכל עובדי המשרד, מאת בעלי המשרד. "חברים יקרים", נאמר שם, "הרינו להודיעכם, כי מהיום והלאה נפסיק את מנהגינו הנפסדים והנלוזים לנשק ולחבק אותכם, בנות ובנים כאחד".

"נוהל חדש זה בא להגן עלינו מפני תלונות אפשריות על הטרדה מינית מכל סוג שהוא. הוראה חמורה זאת חלה גם על רצונכם לנשק לחבק אותנו".

"באשר למבטינו האוהבים כלפיהם, אנו ממתנים כעת לחוות דעתו של היועץ המשפטי שלנו, עדכונים יתקבלו בהמשך".

בתחתית המודעה נאמר, כי הינה העתק מדויק של עדכון הנהלים שנשלח במייל לכל עובדי משרד הפרסום, בעקבות התלונה שהוגשה כלפי שר המשפטים המתפטר, חיים רמון. עו"ד מיה צחור, מומחית בתחום הטרדות מיניות, אשר מייצגת מתלוננות, והיא בעלת אתר אינטרנט העוסק בתחום, הייתה אחת מרבים, שראו את המודעה הבוקר.

צחור: "אני דווקא חשבת שהם כותבים את זה אפרופו חיבוק של ראש הממשלה, אהוד אולמרט, את תושבי הצפון, ואז הבנתי שזה אפרופו הנשיקה של רמון".

* ומה הבנת מהתוכן?

"הבנתי שבעצם הם לא מבינים את החוק. בעצם הם אומרים שכל נשיקה וחיבוק זה מעתה הטרדה. זה קומם אותי. אני יכולה להבין את התגובות שהחוק הולך רחוק מדי, כי בעצם כל חמש ההגדרות של הטרדה מינית בחוק, הן כולן עבירה פלילית, שזה דבר שצריך לחשוב עליו מחדש, כי גם אמירה מילולית מבזה חד-פעמית נחשבת לדבר שאפשר לקחת אותו למשטרה. זה נראה לי מרחיק לכת ואפילו לא נכון. אנו רוצים לחנק, אך לא רוצים שיעשו מהחוק הזה צחוק וזה דבר שיכול להוביל לתוצאות הפוכות ממה שרצו".

"מה שמיוחס לשר המשפטים, חיים רמון, זה לתת נשיקה שמעורבת בה לשון. אז מה? משרד הפירסום אומר: 'מעכשיו לא ניתן לכם נשיקה עם לשון במקום העבודה?' אני מניחה שמשרד הפרסום לא מתכוון שזו הנורמה אצלם לתת נשיקה צרפתית".

למה להסתכן?

"גם אם אתה שחיין טוב, ובטוח שלא תטבע, אל תיכנס לים סוער". כך מגדיר עו"ד נחום פינברג, מומחה לדיני עבודה, את המצב בתחום הטרדות המיניות. והמקבילה: אל תסתכן בהתנהגויות, שעשויות להיראות לך תמימות, אך עשויות גם בנסיבות מסוימות להיחשב להטרדה מינית.

חקירתם של נשיא המדינה, משה קצב, ושל רמון בחשד להטרדות מיניות (אם כי לגבי קצב, נראה כבר שמדובר ביותר מכך), העלתה שוב על סדר היום את החוק למניעת הטרדה מינית. החוק זכה להתייחסות ולבחינה מחודשת, מצד גורמים מכל הכיוונים. בעיתונות פורסמו מאמרים, הקוראים לצמצם את החוק, שהורג את החיזור, הורג את המתח המיני המידתי בין גבר לאישה, מכניס התנהגויות תמימות לבחינה נוקבת בחדרי חקירות, ומנוצל לרעה בידי מפוטרים.

מספר עורך דין: "לחבר שלי הייתה פקידה לא טובה, שהוא רצה לפטר אותה. הוא אמר לה זאת, והפקידה אמרה לו, שאם יפטר אותה היא תתלונן שהטריד אותה מינית. למה? כי כשחזרה למשרד מסוף השבוע, הוא שאל אותה איך היה סוף השבוע. היא פירשה זאת כשאלה שהתייחסה לחוויות האינטימיות שלה עם בעלה בסוף השבוע.

"ברור שאין כאן כל הטרדה מינית. למרות זאת, אמרתי לחבר שלי שלא יפטר את הפקידה, למרות שהיא לא טובה, כי אם היא תתלונן וזה יגיע לבית המשפט, לך תסביר שהתכוונת לדבר תמים ופשוט. ומה היה הסוף? הסוף היה שהוא בעצמו התפטר, אחרי יומיים. הוא החליט שתמורת המשכורת שהוא מקבל, לא שווה לו גם להחזיק פקידה לא טובה וגם להיות תחת האיום הזה מצידה. אז במקום שהיא תלך, כי היא פקידה לא מוצלחת, הוא הלך".

שימוש לא ראוי בחוק

עו"ד חיים משגב, המייצג נאשמים בעבירות פליליות, לרבות עבירות של הטרדה מינית מספר: "אני מייצג אדם ידוע מאוד, שהיה חבר בהנהלה של גוף ידוע מאוד. גברת שחברה באותו גוף, בהזדמנות אחת, לאחר ישיבה שהתקיימה בהנהלת אותו מוסד, ניגשה אליי, 'התנחמדה' איתו ולאחר מכן, כשהם יצאו החוצה, היא ביקשה טרמפ. הוא הסיע אותה מרחק של שתיים-שלוש דקות נסיעה לתחנת רכבת. לפני שהיא ירדה מהרכב הוא ניסה לחבק אותה, לנשק אותה. היא לא הסכימה, והם נפרדו.

"כעבור זמן מה, מתקבל באותו מוסד מכתב תלונה, שבו דורשת אותה אישה שהלקוח שלי יסולק מכל הגופים באותו מוסד. הוא לא הסכים. חודשיים לאחר מכן היא פונה למשטרה, האיש נחקר, ולא ידע את נפשו מרוב בלבול ומרוב מצוקה. לפי שעה העניין נותר תלוי, אך האיש לא ישן בלילות".

משגב מציין, שבמשטרה לא לוקחים סיכון. יש תלונה, חוקרים ומעבירים לפרקליטות. וגם הפרקליטות לא לוקחת סיכון ומגישה כתב אישום.

לדבריו משגב, "החוקרים אומרים: 'אנחנו צריכים להסתבך עם ארגוני נשים, שיאמרו שלא חקרנו?' כל אחד מעביר את האחריות לגורם הבא וכולם משחקים ראש קטן. המצוקה קשה מאוד.

"הכוונה של יוזמי החוק הייתה טובה, אך השימוש שנעשה בו הוא שימוש לא ראוי ולפעמים נשים עושות בו שימוש לרעה. לא אחת נתקלתי בתופעות כאלה. לא אחת גברים שנחשדים בהטרדות מיניות או נחקרים, פשוט לא מוצאים את נפשם בסבך הזה: באים אלי ואומרים לי: 'מה קרה פה?' עובדי ציבור בכירים, נרמטיביים לחלוטין, שלפעמים קראו לא נכון תגובה כזו או אחרת של אישה מוצאים עצמם בחדרי חקירות".

* אז מה הפיתרון?

"צריך להפעיל בחוכמה את החוק ורק במקרים חד-משמעיים, אך לא בכל אותם מקרים של ניסיון לחיזור. יש עובדות שמנסות למנוע פיטורין באמצעות זה. הפכו את החוק למעין שוט. יש לי לא מעט תיקים כאלה, ונשים שהיו רואות, היו נדהמת מעוצמת השימוש לרעה בנעשה בחוק הזה.

"צריך לעשות שימוש מושכל בחוק. יש הרבה סעיפים בחוק העונשין שלא נעשה בהם שימוש או שנעשה בהם שימוש במשורה. גם כאן אפשר לנהוג כך".

הצלה לדורות

לביקורת מצטרף גם עו"ד אלדד יניב, המייצג אנשי ציבור וייצג, בין היתר, אנשי ציבור שנחשדו בהטרדה מינית. "הבעיה היא לא בנוסח החוק, אלא באכיפתו הבלתי מושכלת", הוא אומר, "לא יתכן שסיטואציות של חיזור, הנמשכות דקות ספורות, הופכות לפרשיה פלילית שמחסלת קריירה ביום. לא כל כפיפה היא חלשה. גם חיילת יכולה לומר 'לא', לתת סטירה. ואם בזה יסתיים העניין, אין תכלית לגרירת הסיטואציה לחדרי חקירות משטרתיים.

"האכיפה הזו תיצר בעתיד תופעה של מתלוננות סרק, שתחייב לשנות את החוק ומבחינות מסוימות ייגרם נזק עצום למתלוננות האמת. ברגע שהחוק יהפוך לכלי נשק בידי מתלוננות

סרק, הוא ישונה ויחזיר אותנו אחורה לתקופות שעברו מן העולם, שבהן למתלוננות אמת לא היה סעד".

פינברג, המייצג מעסיקים, חושב שהחוק חשוב וטוב, ויצר נורמות מהמתקדמות ביותר מבחינת הגנה על האישה. "נקודת המוצא היא שהאישה היא יותר חלשה מהגבר במקומות עבודה ובמקומות מחוץ לבית, ולכן היא צריכה הגנה. החוק הציל דורות שלמים של בנות, שבעבר חיו עם פגיעות מילוליות או פיסיות, ולא הרימו ראש. אנו מכירים את כל הסיפורים מהצבא, שפעם נחשבו לגיטימיים. יש אוכלוסיות, כמו החיילות ופעם דיברו גם על דיילות, שכיום נזהרים בכבודן הרבה יותר מפעם. היום יש מודעות".

עם זאת, הוא אומר, שכמו כל חוק, גם החוק הזה לא מושלם ולפעמים יוצר סיטואציות קשות בקצוות ומצבים בלתי אפשריים. כך למשל, אומר פינברג, החוק מטיל על מעביד חובה לבדוק כל תלונה וכל טענה על הטרדה מינית. די בכך שנודע למעביד שיש טענה כזו של מישהו, והוא חייב לבדוק. הבעיה היא, שלא תמיד למעביד יש כלים או הכשרה כלשהי לבדוק את המקרים, במיוחד באותם מקרים, שהם הרוב, שבהם יש עדות מול עדות. במקרים כאלה יכולים להיווצר עיוותים.

יתרון למניפולטיביות

* מעסיקים טוענים לא פעם, כי יש ניצול לרעה של החוק מצד מועסקים. אתה מסכים?

"יש אינסוף מקרים כאלה, של עובדת שפוטרה בגלל אי-התאמה, וטוענת שהבוס ניסה להתחיל איתה והיא לא הסכימה. הייתי אומר, שלאישה מניפולטיבית יותר קל להשתמש בחוק הזה כדי ליצור מניפולציות. מספיק שהיא אומרת, שהבוס אמר לה או שלח לה או נגע בה, וכבר זו הטרדה מינית לכאורה.

"מישהי מניפולטיבית, כשהיא יוצאת בוכה מחדר שבו הייתה לבד עם המטריד לכאורה, זו כבר עדות מסייעת. ואז נאמר בבית משפט, שהיא יצאה נסערת מהחדר".

לדבריו, המרחק לעיתים בין חיזור להטרדה מינית הוא אפסי. פיינברג: "יש המון מקרים של תלונות על הטרדה מינית בנסיעות לחו"ל של מקום העבודה. נמצאים בחו"ל, רחוקים מהבית ולפעמים נוצרות סיטואציות של חיזור. אין כמעט מרחק בין זה לבין הטרדה מינית.

"אני מניח שכל בחורה שמתלוננת, מאמינה בכך שהטרדה מינית. לא תמיד המציאות היא בהכרח כמו שהיא נראית. כך למשל, היה מקרה בחברת היי-טק גדולה, של מנהל שנכנס לחדר וראה את האחראי על הקומה מחבק אחת המזכירות. הוא פיטר אותו על המקום. לאחר בדיקה שנעשתה, התברר שהודיעו למזכירה שהאמא שלה נפטרה".

השופט בדימוס, דני ארנסט, אומר שחקיקת החוק הייתה מוצדקת, על רקע זה שבעבר הטרדה מינית "הייתה יותר נורמה מאשר חריג". עם זאת, לדעתו, "החוק יצא קיצוני מדי וגורף מדי".

לדבריו, "העונשים בחוק הם חמורים וכוללים עונש מאסר של בין שנתיים לארבע שנים וכן פיצוי בלי הוכחת נזק של 50 אלף שקל. החוק, על-פי נוסחו, בא להגן על כבודו של אדם, על חירותו ופרטיותו, וכדי לקדם שוויון בין המינים. הוא לא בא לאפשר לבזות אדם, גם אם יתברר שיצא זכאי או היה תמים לגמרי.

ומה עם השם של החשוד?

"החוק קובע שאסור לפרסם את שמה של המתלוננת. לעומת זאת, את שמו של המואשם מגלגלים בבוץ אפילו אם אינו מואשם. פה היה צריך לתקן את החוק, כך שלפחות עד הגשת כתב אישום לא צריך לפרסם את השם.

"להטרדה מינית יש הרבה קונוטציות. אדם המואשם בהטרדה מינית נענש מיד. משפחתו נפגעת, פרטיותו, שמו הטוב, בין אם הוא בעמדה ציבורית ובין אם לא. ברור שהחוק הזה כמעט מיד מופעל במקרים שבהם יש לאדם מעמד ציבורי. ברור שאם היה מדובר בבעל מכולת שהטריד, לא היה מוגש נגדו כתב אישום. פועל פה חוק בוזגלו במהופך. מטבע הדברים, כשהנושא הזה הוא פיקנטי במיוחד, ברור שהתקשורת מתעניינת בזה וגם הציבור.

לכן, כדי להגן על כבודו של אדם, היה צריך לקבוע גם שלא יהיה פרסום מידי ללא סייג. צריך פרופרציות, ולשמור על כבודם של כל האנשים, כולל אלה שיתברר שלא יצא כולם מהתלונה נגדם".

מעבר לכך, אומר ארנסט, בשל הקיצוניות של החוק, הוא יוצר מצבים "לא נורמליים". ארנסט: "יש אנשים שלא יכנסו עם אישה לחדר לבד. אני מכיר עורכי דין שלא ייקחו מתמחות, רק מתמחים. נוצר טשטוש ביו חיזור לבין הטרדה. ברור שהרבה קשרים רומנטיים נוצרים במקום העבודה. מאחר שהחוק מתייחס במידה רבה למקום העבודה, למעשה על פי החוק, לא ניתן היה לקיים קשרים רומנטיים רבים. אני מכיר מתרגל באוניברסיטה שהתחתן עם סטודנטית שלו, לפני שנים רבות. לפי החוק, אסור לו".

פינברג חושב, שהמקרים של רמון וקצב היטיבו עם נושא הטרדה המינית. "כמו פרסומת נגד עישון. על גבם של הנחקרים הנוכחיים, נוצרת מודעות עצומה, מעין רענון של נהלים וזה חשוב".

רמון זה לא קצב

בהתייחס למקרים הנחקרים כעת של קצב ורמון, טוען פינברג, כי יש הבדל בין האישום כלפי רמון לבין החשדות כלפי קצב. "במקרה של קצב, לפחות לפי החשדות, זה הרבה מעבר להטרדה מינית. לגבי רמון, לא הייתי רוצה להיות במקום השופטים. הם צריכים להחליט למי להאמין, על סמך האופן שהוא יעיד בבית משפט ואולי גם על סמך אג'נדה אישית של כל אחד מהשופטים, שגם אם הם לא רוצים, היא תמיד נכנסת לתוך השיקולים שלו".

"יש עוד עניין שבדואי משפיע על תיקים כאלה, וזו האישיות של המתלונן והתנהלותו מול התקשורת. השופטים קוראים עיתונים, נכון שהם מאוד מנוסים ויש להם יכולת גבוהה להתרכז, אך אי אפשר להתעלם מזה שיש גם איזה משקל לאמירות תקשורתיות מסוג: 'האיש הזה הוא שור מועד'".

"אני חושב שהחוק כחוק הוא חוק נכון, הוא חוק טוב, והופך אותנו לחברה מודרנית שנותנת הגנה, שאולי בעוד כמה שנים לא נצטרך אותה. אך לא צריך ללכת לקצה עם היישום שלו. גם אם היישום יהיה יותר איטי וייקח יותר זמן, לא יקרה שום דבר".

מתלוננות ללא תמיכה

מנכ"לית שדולת הנשים, עו"ד אביטל שחר, רותחת מזעם כשהיא קוראת את כל מאמרי התמיכה ברמון ומאמרי הביקורת כנגד החוק. ראשית, היא אומרת, נוצר כאן מצב לא שוויוני: בעוד שר יוצא למסע משפטי כשהא מוקף באנשי תקשורת רהוטים ופרקליטים יוקרתיים, "המרעפים עליו פרשנויות מקלות, מודדים את עוצמת המעשה כמשך זמן התרחשותו, מתפלספים על הבדלים שבין חיזור להטרדה, מתגעגעים בנוסטלגיה לימים שעוד לא הכרנו טרמינולוגית את המושג 'הטרדה מינית', הרי שהמתלוננת יוצאת למסע הזה כשהיא מלווה בתמיכת הוריה ותו לא".

שנית, לדבריה, החוק אומר דבר ברור: כשהצד המחוזר לא מעוניין ואומר לא, די בכך. "יש אלמנט של רצייה. אני לא באה להיות השוטר או איש המוסר המגדיר את אמות המידה, אך כשמישהו לא רוצה שתתנהג בצורה מסוימת, זה מספיק. החוק אומר שניסיון חיבוק או ניסיון נישוק הוא הטרדה מינית? הוא דורש דרישה מאוד ברורה ומאוד פשוטה להבנה.

"כדי שהתנהגות תיחשב להטרדה מינית, אם לא מדובר במעביד ומועסק, המועסק צריך להראות שהוא לא מעוניין בהתנהגות הזו. החוק מגדיר חמש התנהגויות שנחשבות הטרדה מינית: סחיטה באיומים עם אופי מיני, מעשים מגונים, הצעות חוזרות בעלות אופי מיני כלפי אדם שהראה שאינו מעוניין בכך. אם פעם אחת מישהו ניסה, אין פה הטרדה מינית, אך אם הראית שאת לא רוצה והוא עשה זאת שוב ושוב, יש הטרדה מינית. בחוק אין סתם נשיקה על הלחי תמימה.

"כל המקרים שנמצאים כעת בתקשורת, הם מקרים בחקירה, לפני אשמה, והלוואי שייצאו זכאים כולם. אבל, כל אלה שדיברו על הביקורת כלפי החוק קצת התעלמו מהעובדות לכאורה שמתארת המתלוננת: נישוק ללא רצונה, החדרת לשון. זו לא התנהגות נורמטיבית מחזרת.

אני לא אדם מתחסד, אני אוהבת להיות מחוזרת ולחזר, אך יש איזה התנהגויות נורמטיביות שלא מגיעות לידי גבולות ההטרדה. במיוחד כשמדובר באנשי ציבור רמי מעלה.

"התלונות שמגיעות אלינו אינן תלונות על חיזורים במערכות רומנטיות מקובלות. ברגע שמתעלמים מהטענות לכאורה, זה יכול להישמע כאילו מישהו נישק מישהו על הלחי. העובדות לכאורה, במקרה של רמון, מדברות על מקרה שבו הוא גרם לה לבכות בכי קורע לב".

* מה את אומרת על הטענה שמשתמשים בחוק כשוט?

"כל חוק יכול להיות מנוצל לרעה, אך היכולת הזו לא עושה ממנו חוק לא טוב או בעל מהות לא נכונה. אם נלך לחוק העונשין, את יודעת כמה ניצול לרעה יש על כל סדרי דין שונים? נכון שזה איום ונורא, אך נשמח לדעת שהשימוש לרעה בו הוא שולי. אנו שוללות מכל ומכל שימוש לרעה. היה ואדם יצא זכאי, הוא יכול באמת להשתמש במנגנונים חוקיים אחרים, כמו פיצויים".

מוטרדות שלא נפגעו

עו"ד צחור, על אף שהיא מייצגת מתלוננות, מודה לעומת זאת, שהחוק כפי שהוא מנוסח, מזמין שימוש לרעה. צחור: "החוק בעצם הגדיר קשת התנהגויות שהן הטרדה מינית ולא התייחס למה חושבת המתלוננת והאם היא נפגעה. יוצא שלפעמים הממונה עושה דברים, שלכאורה מוגדרים כהטרדה מינית, אך המתלוננת לא ממש נפגעה מהם. אז קורה הרבה פעמים, שיש תלונות, שמאחוריהן אין פגיעה ממשית. למשל, כשעובדת אומרת שממונה הציע לה הצעות מיניות. מבחינת החוק זו הטרדה מינית. החוק לא שואל אם אותה עובדת נפגעה. בית המשפט יבחן את זה.

"זו בעיה, כי יש הרבה תלונות ולאחרונה אני נתקלת ביותר ויותר תלונות של נשים שמבינות שמה שנעשה לגביהן זה עבירה, לפי החוק, אך להגיד לך שהן נפגעו מזה, אני לא תמיד בטוחה.

"למה בתחילת החוק בעצם נתנו דגש על ההתנהגות של המטריד? כי החוק הזה התכוון לחנך במקומות עבודה, התכוון לומר: אנו רוצים לחנך את בעלי המרות והכוח לא להטריד, ולכן אנו לא מתייחסים למה הרגישה המתלוננת. יכול להיות שבשלב הזה זה הזמן לעשות 'טיונינג' בחוק, כך שלא כל אחת תוכל להתלונן, כי זה יכול לפגוע במרקם החברתי שעליו יושב החוק ולעורר התנהגות הפוכה, ואני דווקא אומרת את זה כמי שמייצגת נשים מתלוננות".